

MEMORIU ȘTIINȚIFIC

Referitor la teza de doctorat în co-tutelă națională, intitulată:

**„LA QUALITÉ DU PRODUIT SÉMANTIQUE DE L’INTELLIGENCE ARTIFICIELLE
DANS LA TRADUCTION DES TEXTES DE VULGARISATION SCIENTIFIQUE” /
CALITATEA PRODUSULUI SEMANTIC AL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN
TRADUCEREA TEXTELOR DE VULGARIZARE ȘTIINȚIFICĂ**

Elaborată de doctoranda Andreea GHIȚĂ

Școala Doctorală UNITBV, Universitatea Transilvania din Brașov

Sub coordonarea:

Prof. dr. habil. Alexandru Matei, Universitatea « Transilvania » Brașov

Prof. dr. habil. Sonia Berbinski, Universitatea din București - co-tutela

Subsemnatul, prof. univ. dr. habil. Alexandru Matei, membrul al Școlii Doctorale Interdisciplinare a Universității „Transilvania” Brașov, în calitate de co-director al tezei doamnei Andreea Ghiță, apreciez lucrarea ca fiind o teză solidă, care abordează un subiect de actualitate – traducerea textelor de vulgarizare științifică prin intermediul inteligenței artificiale. Această lucrare este rezultatul unei munci susținute, serioase și foarte bine realizate. Apreciez efortul intelectual considerabil depus de doctorandă într-un proiect ambițios și capacitatea de a depăși obstacolele întâmpinate în timpul redactării tezei, nu în ultimul rând care evidențiază o mare putere angajare într-o muncă deloc ușoară.

Teza permite compararea produselor rezultate din traducerea umană și cea realizată cu ajutorul TAN. Această analiză se concentrează pe aspectele semantice, vizând identificarea și analiza decalajelor dintre cele două modalități de traducere, precum și beneficiile și limitările fiecărei abordări. Structurată în șapte capitole bine echilibrate, precedate de liste de figuri, tabele, abrevieri și simboluri, și urmate de bibliografie și anexe, teza Andreei Ghiță se dovedește a fi o contribuție semnificativă la progresul cercetărilor teoretice și practice în domeniul traducerii.

În Introducere, autoarea ne oferă o prezentare clară a conținutului lucrării, a obiectivelor, ipotezelor, metodologiei și așteptărilor cercetării. Ea pleacă de la ipoteza că munca traducătorului uman nu poate fi înlocuită de TAN, subliniind necesitatea inteligenței umane în validarea fiabilității traducerii realizate prin IA. Pentru a confirma această ipoteză, doctoranda își propune, printre alte obiective, să compare „abilitățile cognitive” ale TAN cu cele ale traducătorilor umani.

Capitolul doi, dedicat cadrului teoretic în domeniul lingvisticii, intitulat „Sémantique cognitive”, oferă o istorie a evoluției acestui tip de semantică. De la studii prestructurale și saussuriene, la cercetări din semantica cognitivă (Lakoff, Fauconier, Lakoff, Fillmore, Talmy) și semantica

prototipului (tip Rosch, Kleiber), autoarea se concentrează pe tropi, în special metafore și metonimii, și pe conceptele legate de frazeologie, frecvent întâlnite în textele de vulgarizare științifică. Aceste concepte și teorii vor fi utilizate pentru a discuta aspectele lingvistice generate în procesul de traducere cu ajutorul TAN.

Capitolul trei, „Traduction automatique et intelligence artificielle”, prezintă partea conceptuală legată de TAN, incluzând o istorie detaliată a apariției și evoluției traducerii automate, cu un accent pe studiile contemporane referitoare la dezvoltarea diverselor programe de traducere neuronală, de la Google Translate la TAN, bazate pe inteligența artificială.

Metodologia de cercetare și descrierea corpusului sunt abordate în capitolul patru, unde este prezentat cadrul metodologic, selecția corpusului, precum și metodele și instrumentele utilizate în analiza acestuia.

Deși capitolul cinci poate părea puțin dezechilibrat în ceea ce privește dezvoltarea sa, alegerea autoarei este esențială, deoarece aici se concentrează esența și originalitatea tezei. Analiza corpusului multilingv, aliniat și adnotat este structurată pe două niveluri semantice importante: lexemul simplu versus compus și nivelul sintagmatic – frazeologia (inclusiv colocțiunile și locuțiunile idiomatice).

Capitolul șase, dedicat Concluziilor, analizează contribuțiile publicate anterior tezei, care sunt relevante în contextul acesteia. Sunt discutate rezultatele obținute din analiza calitativă și cantitativă a corpusului, evidențiind diversele tipuri de greșeli de traducere produse de TAN, precum și corelarea rezultatelor cu ipotezele inițiale.

Parcursul acestei teze dense, ce abordează o temă riguros analizată și structurat inteligent, ne prezintă o cercetătoare cu perspective promițătoare de dezvoltare ulterioară. Comentariile oferite asupra diverselor probleme discutate sunt de înaltă calitate, demonstrând maturitate științifică. Perspectivele de lucru ulterioare propuse de doctorandă adaugă valoare suplimentară tezei.

Bibliografia bogată, actuală și bine selecționată completează structura tezei. Anexele reflectă dezvoltarea analizei și rigurozitatea acesteia. De asemenea, corpusul cu erorile neexploatate, atașat în Anexa D, sugerează promisiunea unei cercetări viitoare.

Având în vedere toate argumentele prezentate, considerăm că teza poate fi propusă pentru susținere publică, în vederea acordării titlului de Doctor în Filologie doamnei Andreea Ghiță.

Brașov,

2 iulie 2025
MATEI

Prof. Dr. Habil. Alexandru

